

Підготовка управлінь (штабів) армійських корпусів як складова системи управління військами та організації пунктів управління: аналіз міжнародного й національного досвіду

Preparation of Army Corps Headquarters as a Component of the Troop Command System and Organization of Command Posts: Analysis of International and National Experience

Олександр Войтко^A

Corresponding author: доктор військових наук, доцент, начальник інституту стратегічних комунікацій, e-mail: o.voytko@ukr.net, ORCID ID: 0000-0002-4610-4476

Дмитро Рибак^A

старший викладач кафедри територіальної оборони, e-mail: rybak.dima@ukr.net, ORCID ID: 0009-0005-4239-2131

Максим Самсоненко^A

викладач кафедри управління військами, e-mail: samson8115@ukr.net, ORCID ID: 0009-0001-6264-6582

Андрій Малиш^B

Старший викладач кафедри, e-mail: andrey.malih@gmail.com, ORCID ID: 0009-0003-8751-2323

Олександр Замурняк^B

Викладач кафедри, e-mail: kvp.nau@gmail.com, ORCID ID: 0009-0001-5806-044X

Максим Поливода^B

Старший викладач кафедри, e-mail: maksym.polivoda@npp.kai.edu.ua, ORCID ID: 0000-0002-4673-008X

Oleksandr Voitko^A

Corresponding author: Dr of Military Sciences, Associate Professor, Head of the Institute of Strategic Communications, e-mail: o.voytko@ukr.net, ORCID ID: 0000-0002-4610-4476

Dmytro Rybak^A

Senior teacher of the Department of Territorial Defense, e-mail: rybak.dima@ukr.net, ORCID ID: 0009-0005-4239-2131

Maksym Samsonenko^A

Lecturer at the Department of Military Management, e-mail: samson8115@ukr.net, ORCID ID: 0009-0001-6264-6582

Andrii Maiysh^B

Senior Lecturer Department, e-mail: andrey.malih@gmail.com, ORCID ID: 0009-0003-8751-2323

Oleksandr Zamurnyak^B

Lecturer Department, e-mail: kvp.nau@gmail.com, ORCID ID: 0009-0001-5806-044X

Maxim Polivoda^B

Senior Lecturer Department, e-mail: maksym.polivoda@npp.kai.edu.ua, ORCID ID: 0000-0002-4673-008X

^A Національний університет оборони України, м. Київ, Україна

^B Кафедра військової підготовки Державного університету "Київський авіаційний університет", м. Київ, Україна

^A National University of Defense of Ukraine, Kyiv, Ukraine

^B Department of Military Training, State University "Kyiv Aviation University", Kyiv, Ukraine

Received: October 20, 2025 | Revised: October 29, 2025 | Accepted: October 31, 2025

DOI: <https://doi.org/10.33445/sds.2025.15.5.24>

Мета роботи. Проведення аналізу іноземного та вітчизняного досвіду організації підготовки управлінь армійських корпусів.

Метод дослідження. Методи аналізу, узагальнення, дедукції.

Результати дослідження. Проведено аналіз стану організації системи підготовки управлінь (штабів) армійських корпусів за іноземними та вітчизняними публікаціями, викладено спільність етапів підготовки, особливості індивідуальної підготовки фахівців на L-курсах та узагальнено об'єктивні причини розбіжностей окремих питань організації їх оперативної підготовки.

Теоретична цінність дослідження. Матеріали статті можуть бути корисними службовим особам органів військового управління різних рівнів підпорядкованості, а також науковцям і дослідникам у галузі застосування, управління та розвитку Збройних Сил України.

Тип статті. Теоретично-практичний, описовий, методичний.

Purpose. Conducting an analysis of foreign and domestic experience in organizing the training of army corps departments.

Method. Methods of analysis, generalization, deduction.

Findings. An analysis of the state of the organization of the training system of departments (headquarters) of army corps was conducted based on foreign and domestic publications, the commonality of the training stages, the features of individual training of specialists at L-courses were outlined, and the objective reasons for differences in individual issues of organizing their operational training were summarized.

Theoretical implications. The materials of the article may be useful to officials of military command bodies of various levels of subordination, as well as to scientists and researchers in the field of application, management and development of the Armed Forces of Ukraine.

Papertype. Theoretical-practical, descriptive, methodical.

Ключові слова: управління, штаб армійського корпусу, організація підготовки, оперативно-тактичне угруповання, індивідуальна підготовка; оперативна підготовка; оперативність та стійкість системи управління, пункти управління, L- курси, система управління.

Key words: management, army corps headquarters, training organization, operational-tactical group, individual training, operational training, efficiency and stability of the management system, control points, L-courses, control system.

Вступ

Аналіз організації підготовки оперативно-тактичних угруповань військ сил оборони України (далі – ОВУ) у другому році відсічі широкомасштабної збройної агресії російської федерації засвідчив необхідність суттєвого удосконалення як самої системи управління військами, так і підготовки органів військового управління. Протягом перших двох років війни єдиними штатними бойовими військовими формуваннями залишались окремі бригади та полки, тоді як питання створення повноцінних штатних бойових з'єднань – зокрема дивізій та армійських корпусів – ще не було реалізоване. Водночас органи управління оперативного рівня (штаби оперативних командувань) були позбавлені повноцінних функцій оперативного управління військами.

У цих умовах бригади й полки зводилися у тимчасово створені оперативно-тактичні угруповання (ОТУ) та оперативні угруповання військ (ОУВ), а функції оперативного управління покладалися на відповідні штаби ОТУ й ОУВ. Такі штаби, по суті, виступали тимчасовими пунктами управління, сформованими за рахунок офіцерів різних органів військового управління та без належної попередньої злагоженості. Часто командувачів та офіцерів оперативних угруповань призначали на посади, до виконання функціональних обов'язків яких вони не мали відповідної підготовки.

Поширеними були ситуації, коли у підпорядкуванні командира загальновійськової або територіальної бригади перебувало від 4 до 8 позаштатних підрозділів і фактично жодного штатного. Це призводило до зниження рівня підготовки та злагоженості ОВУ різних рівнів, дезорганізації управління підрозділами тактичної ланки та втрати оперативності у прийнятті рішень через перевищення норм керованості. Виникали й інші проблеми, що ускладнювали організацію та проведення об'єднаних операцій, насамперед через недосконалість структури пунктів управління та недостатню підготовленість штабів до функціонування в умовах високої динаміки бойових дій.

Водночас створення штатних бойових з'єднань – таких як дивізії та армійські корпуси – залишається одним з ключових напрямів розвитку Збройних Сил України, про що йдеться у Концепції реформування ЗС України [1]. У воєнний час це завдання набуває особливої актуальності, адже потребує наукового опрацювання питань організації системи управління, підготовки штабів (управлінь) армійських корпусів та розбудови пунктів управління, спроможних забезпечити стійке, безперервне й ефективне управління військами у визначених районах відповідальності.

У цьому контексті важливим є вивчення міжнародного та національного досвіду щодо підготовки управлінь (штабів) армійських корпусів як невід'ємної складової системи управління військами, що й зумовлює актуальність даного дослідження.

Теоретичні основи дослідження

Аналіз останніх досліджень і публікацій показує [2–5], що з низкою переваг щодо застосування армійських корпусів (поява сталих органів управління, військових частин, зони відповідальності) не розкритими залишаються питання підготовки штабних офіцерів. Армійські корпуси формуються на базі колишніх бригад. Водночас, вимоги до рівня підготовки офіцерів штабів загальновійськових бригад відрізняється від рівня офіцерів штабів армійських корпусів. На рівні корпусу здійснюється вже планування операції, яка за визначенням, змістом і масштабом відрізняється від планування бою бригади.

У джерелах [2–3] у загальних рисах зазначається проблема підготовки особового складу бригад закордоном за штабними процедурами об'єднаних сил (ОС) НАТО та невідповідність їм штабних процедур ОТУ. При цьому причини відмінності таких процедур в штабах ОТУ (зокрема, різниці в умовах часових, інформаційних та технологічних обмежень стосовно автоматизації процедур планування) не враховуються.

Також в [3] зазначається перевага у адаптуванні організаційної структури АК до масштабу з'єднань (дивізій) та об'єднань (армій), якими воює противник. У свою чергу перехід до організаційної структури АК має потягнути за собою збільшення можливостей для ураження противника. Крім того, перевагою очікується перехід на уніфіковану систему підготовки усього особового складу корпусу, зокрема, створення власних навчальних центрів не лише солдатського і сержантського складу, але й офіцерського.

Постановка проблеми

Проте аналізу досвіду організації підготовки оперативного складу управлінь (штабів) бригад та корпусів не проводився.

Отже основною метою статті є аналіз іноземного та національного (українського) досвіду організації підготовки управлінь армійських корпусів.

Результати

Ключовою проблемою яка виникла під час переходу на корпусну структуру став брак компетентних штабних офіцерів. Для управління одним корпусом потрібно мати 300-350 фахівців. Для управління 20 корпусами відповідно 6000-7000 фахівців. Підготовка такої кількості фахівців в умовах відсічі збройної агресії потребує не лише залучення максимальної кількості наявних центрів підготовки штабних офіцерів, але й перепрофілювання таких центрів з тактичного рівня підготовки на оперативний рівень, вивчення досвіду організація підготовки в ОС НАТО.

Організація підготовки оперативного складу управлінь (штабів) бригад та корпусів у Збройних Силах України є наближеною до організації підготовки оперативного складу у НАТО. Так, поетапна підготовка управлінь армійських корпусів ЗС США та держав-членів НАТО поділяється на три етапи [4]:

індивідуальна підготовка – офіцери і сержанти проходять курси в національних та багатонаціональних навчальних центрах;

колективна підготовка – охоплює тренування органів управління під час командно-штабних навчань та комп'ютеризованих навчань;

бойове злагодження – відпрацьовується взаємодія з підрозділами, зокрема в реалістичних сценаріях, що імітують сучасне поле бою.

Проте, вона містить і низку відмінностей.

Так, підготовка управлінь армійських корпусів у країнах НАТО є багаторівневим процесом, що поєднує планування застосування, оперативне управління та тактичну взаємодію в умовах багатонаціонального середовища.

Усі країни НАТО дотримуються єдиних стандартів підготовки та управління (наприклад, STANAG 2014, 2034, 2107), що забезпечує взаємосумісність у багатонаціональних операціях.

Ротаційний принцип підготовки управлінь корпусного рівня здійснюється у рамках ротації до Сил реагування НАТО (NRF), або в рамках участі у місіях (KFOR, EFP, NMI), це забезпечує постійний розвиток спроможностей.

Підготовка ведеться з урахуванням національних особливостей кожної країни, але в єдиному форматі, відповідно до потреб Альянсу. Наприклад, корпусні штаби армій Німеччини, Італії, Польщі чи Великої Британії регулярно задіяні у багатонаціональних навчаннях.

Основні принципи й підходи підготовки управлінь армійських корпусів країн НАТО включають: стандартизацію; модульність і гнучкість; поетапну підготовку управлінь; систему навчальних центрів НАТО; ротаційний принцип підготовки; інтеграція з національними компонентами.

Важливу роль у підготовці штабів армійських корпусів відіграє Система навчальних центрів ОС НАТО, зокрема основними з них є:

Joint Warfare Centre (JWC, Ставангер, Норвегія) – планування та підготовка (СРХ/САХ);
Joint Force Training Centre (JFTC, Бидош, Польща) – тренування багатонаціональних штабів до участі в операціях НАТО;

NATO Communication and Information Systems School (Італія) – підготовка зі зв'язку та автоматизованих систем управління.

На цей час підготовка управлінь армійських корпусів у ЗС України проводиться за двома послідовними етапами:

перший – оперативна підготовка у формі підготовки персоналу у видах, окремих родах військ (сил), під керівництвом начальників управлінь підготовки видів, окремих родів військ (сил), із залученням мобільних тренувальних груп від підпорядкованих ВВНЗ, НЦ. Завершується цей етап спільними штабними (командно-штабними) тренуваннями;

другий – оперативна підготовка, у колективному форматі у складі органу військового управління, а саме управління армійського корпусу у НУОУ. Завершується цей етап командно-штабними навчаннями.

Бойове злагодження управлінь армійських корпусів ЗС України разом з підпорядкованими їм військовими частинами у, на відміну від штабів ОС НАТО, відбувається вже безпосередньо в зоні (районі) виконання бойових завдань.

На першому етапі підготовка штабів тактичного рівня (батальйонів та бригад), а також командирів (взводів, рот, батальйонів) передбачена в загальній системі підготовки персоналу ЗС України за курсами L-1 та L-2 має проходити у вказаних ВВНЗ згідно з Постановою Кабінету Міністрів України №1490 від 30.12.2022 [5]. Згідно із Постановою визначено підготовку військових фахівців з тактичним рівнем освіти на курсах L-1, а у подальшому курсах L-2.

На курсах L-1 передбачено 3 напрямки підготовки:

1) курсантів – під час проходження ними навчання за програмою підготовки рівня “бакалавр” з одночасним проходженням курсів L-1А та L-1В;

2) громадянами, що мають вищу освіту, але не мають військової освіти – курси L-1А та/або L-1В);

3) офіцерами запасу L-1А та/або L-1В.

Зокрема, для командирів взводів передбачено курси – L-1/А (загальновійськова підготовка), L-1/В (підготовка відповідно до ВОС, на яку планується його підготовка).

Для командирів рот передбачено курси L-1/С.

Для офіцерів управління (штабу) батальйону, командирів батальйонів, офіцерів управління (штабу) бригади – курси L-2 загальні та за спеціальністю.

Для командирів бригад, офіцерів штабів АК визначено курси оперативного рівня підготовки фахівців L-3 (які готуються в НУОУ).

Для підготовки зазначених вище категорій офіцерів на курсах L-2 від НУОУ у 2023 році було передано до ВВНЗ відповідні програми їх підготовки, де і здійснюється їх підготовка, у тому числі офіцерів за окремими ВОС штабів бригад. Водночас, в силу об'єктивних причин, факультативно в НУОУ організовано додаткову підготовку окремих категорій посадових осіб (командирів бригад, начальників штабів бригад та ін.), які проходять підготовку на курсах L-3, але не встигали пройти підготовку за курсами L-2, у наслідок зростання інтенсивності ведення бойових дій, реорганізації органів управління та ін.

Тому, згідно рішень Міністра оборони України, Головнокомандувача ЗС України на клопотання Командувача Сухопутних військ ЗС України в НУОУ в межах курсу підготовки офіцерів оперативного рівня (L-3) факультативно тимчасово організовано додаткову підготовку офіцерів на курсах (L-2).

Також причинами такої організації є те, що у ВВНЗ до початку відсічі збройної агресії рф традиційно готували, командирів взводів та профільних спеціалістів. Відповідну допідготовку (L-курси) командирів рот, батальйонів, офіцерів штабів батальйонів ввели під час відсічі

збройної агресії РФ. Укомплектованість ВВНЗ викладачами за рівнем освіти та знань щодо підготовки офіцерів штабів бригад була недостатньою. Гриф інформації щодо роботи з документами для рівня штабів батальйонів обмежувався рівнем не вище ДСК. Крім того, курси L-2 почали викладати у ВВНЗ лише з минулого року.

Що стосується другого етапу – оперативної підготовки слід зазначити, що процеси планування операцій та бою за стандартами (доктринами, бойовими статутами, настановами) ЗС України та ОЗС НАТО (OPP та TP), у т.ч. ЗС США на корпусному рівні, подібні між собою, але мають і відмінності, зважаючи на умови (Україна поки не є членом НАТО і не може вносити пропозиції в STANAG щодо використання процедурних публікацій, здійснює відсіч збройній агресії РФ) та низку причин: за чисельністю структур штабів, в оперативній та особливо в тактичній ланці, рівнем автоматизації процесів планування поступається штабам НАТО.

Подібним є послідовність та загальний порядок процесу планування застосування військ (реагування на кризову ситуацію), зміст більшості етапів (фаз) планування, переліку нарад (брифінгів), методів роботи, процедур розроблення директивних (розпорядчих) та планувальних документів, які є стандартизованими.

На відміну від штабів НАТО безпосереднє планування операцій в органах управління ЗС України, здійснюється в умовах значних часових, інформаційних та технологічних обмежень (стосовно автоматизації процедур планування). Тому, основними відмінностями планування операцій в органах управління ЗС України на відміну від процесу OPP в штабах НАТО є: спрощення процедур розроблення, порівняння варіантів способу ведення операції, відсутності, зазвичай, процесу розроблення операційного дизайну. Такий порядок знижує обґрунтованість висновків з оцінювання обстановки, проте, він адаптований до існуючих умов організації управління військами в ході відсічі збройній агресії РФ, значних часових, та інформаційних обмежень, наявного рівня автоматизації процедур планування в ОВУ ЗС України, їх укомплектованості та підготовки оперативного складу.

Тому, для досягнення повної сумісності процесів планування операцій потрібно не лише повне урахування у доктринах ЗС України з об'єднаного планування та планування операцій процесів OPP (процедур за встановленими стандартами) та розроблення операційного дизайну, а й відповідності умов організації та роботи ОВУ ЗС України за чисельністю та структурою штабів, рівнем автоматизації процесів планування, навченості штабів за відповідними OPP чи TP процедурам штабів НАТО.

З іншого боку під час оперативної підготовки має здійснюватися урахування практичного досвіду роботи ОВУ ЗС України оперативної і тактичної ланок управління у ході відсічі збройної агресії, яке має описуватись у відповідних методичних рекомендаціях.

Висновки

Таким чином, у статті проведено аналіз стану організації підготовки управлінь (штабів) армійських корпусів за іноземними та вітчизняними публікаціями, викладено спільність етапів підготовки, особливості індивідуальної підготовки фахівців на L-курсах та узагальнено об'єктивні причини розбіжностей окремих питань організації їх оперативної підготовки.

Новизна статті полягає в систематизованому описі та аналізі питань організації та підготовки офіцерів (штабів) тактичної ланки ЗС України, а також армійських корпусів.

Напрямом подальших досліджень може бути: розроблення методичного підходу щодо обґрунтування вимог до системи підготовки управлінь (штабів) армійських корпусів до виконання завдань з планування операцій та управління в ході їх ведення.

Фінансування

Це дослідження не отримало конкретної фінансової підтримки.

Конкуруючі інтереси

Автори заявляють, що у них немає конкуруючих інтересів.

Список використаних джерел

1. Концепція реорганізації Збройних Сил України в умовах збройної агресії російської федерації проти України. Схвалено на засіданні Ставки Верховного Головнокомандувача ЗС України. Наказ від 07.02.2025 № 9т/ВГК.
2. Зог О. Армійські корпуси: можливості та ризики вкрай потрібної реформи. TEXTY.org.ua. 12.02.2025. URL: <http://texty.org.ua> (дата звернення: 19.11.2025).
3. Кириленко О. Чи буде Україна воювати корпусами? Розбір. Українська правда. 30.04.2025. URL: <https://www.pravda.com.ua> (дата звернення: 19.11.2025).
4. United States Army. Field Manual FM 3-0 "Operations". March 2025.
5. Кабінет Міністрів України. Постанова № 1490 від 30.12.2022 "Про трансформацію системи військової освіти" (зміни до ПКМУ № 1410 від 1997 року). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1490-2022-p> (дата звернення: 19.11.2025).
6. Закон України "Про оборону України" від 06.12.1991 № 1932-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12> (дата звернення: 19.11.2025).
7. Генеральний штаб Збройних Сил України. Інструкція з діловодства у Збройних Силах України. Наказ ГШ ЗСУ від 15.08.2023 № 250. Київ: МО України, 2023.
8. Генеральний штаб Збройних Сил України. Настанова з бойової підготовки Збройних Сил України. Ред. 2024. Київ: МО України, 2024.
9. Гусак Ю. А. Спосіб оцінювання оперативності управління під час виконання оперативних (бойових) завдань. Збірник наукових праць Центрального науково-дослідного інституту Збройних Сил України, 2024.
10. Семененко О. М., Митченко С. І., Добровольський Ю. В., Твердохліб Є. О. Еволюція форм і способів застосування угруповань військ (сил): тенденції збройної боротьби. Збірник наукових праць Центрального науково-дослідного інституту Збройних Сил України. 2024. № 2(108). С. 45–56. URL: <https://znp-cvds.nuou.org.ua/article/view/XXXXX> (дата звернення: 19.11.2025).

References

1. Supreme Commander-in-Chief Headquarters of the Armed Forces of Ukraine. (2025). *Concept of reorganization of the Armed Forces of Ukraine under conditions of the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine* (Order No. 9t/VHK, February 7, 2025).
2. Zogh, O. (2025, February 12). *Army corps: Opportunities and risks of a critically needed reform*. TEXTY.org.ua. <http://texty.org.ua>
3. Kyrylenko, O. (2025, April 30). *Will Ukraine fight with corps? An analysis*. Ukrainska Pravda. <https://www.pravda.com.ua>
4. United States Army. (2025). *FM 3-0: Operations*. U.S. Department of the Army.
5. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2022, December 30). *Resolution No. 1490 "On the transformation of the military education system"*. <https://zakon.rada.gov.ua/go/1490-2022-%D0%BF>
6. Verkhovna Rada of Ukraine. (1991, December 6). *Law of Ukraine "On Defense of Ukraine" No. 1932-XII*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12>
7. General Staff of the Armed Forces of Ukraine. (2023). *Record-keeping instruction in the Armed Forces of Ukraine* (Order No. 250, August 15, 2023). Ministry of Defence of Ukraine.
8. General Staff of the Armed Forces of Ukraine. (2024). *Combat training manual of the Armed Forces of Ukraine* (2024 ed.). Ministry of Defence of Ukraine.

9. Husak, Yu. A. (2024). A method for assessing command responsiveness during operational (combat) mission execution. *Scientific Works of the Central Research Institute of the Armed Forces of Ukraine*.
10. Semenenko, O. M., Mytchenko, S. I., Dobrovolskyi, Yu. V., & Tverdokhlib, Ye. O. (2024). Evolution of forms and methods of employing military formations: Trends in armed struggle. *Scientific Works of the Central Research Institute of the Armed Forces of Ukraine*, 2(108), 45–56. <https://znp-cvds.nuou.org.ua/article/view/XXXXX>